

KNIŽNIČNÉ NOVINY

ŠTÁTNA VEDECKÁ KNIŽNICA V BANSKEJ BYSTRICI

- 100 rokov čítame s našimi čitateľmi – a nielen to...
- Čo čítajú osobnosti nášho mesta?
- Úspešné súťaže Gymnázia Jozefa Gregora Tajovského v Literárnom a hudobnom múzeu
- Premeny práce a života v knižnici
- Ilustrácie hovoria viac než slová
- V náručí jazyka
- Letmé ohliadnutie za bibliografickou činnosťou našej jubilatky.
- Vzdelávacie programy s využitím múzejných expozícií v Literárnom a hudobnom múzeu
- Sto rokov vedomostí a inšpirácie
- Keď sa múzy stretnú pod jednou strechou: 25 rokov Literárneho a hudobného múzea v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici
- Nemecká študovňa a Centrum slovanských štúdií v nových priestoroch
- Farby duše bratov Augustínovcov
- Knižnice sveta – Klementinum
- Knižné novinky 1/2026

www.svkbb.eu

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici je príspevkovou organizáciou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

100 rokov čítame s našimi čitateľmi – a nielen to...

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici si v roku 2026 pripomína významné jubileum – sto rokov od svojho založenia. Toto výročie je nielen dôvodom na oslavu, ale aj príležitosťou bilancovať bohatú históriu inštitúcie, ktorá sa počas celého storočia podieľala na rozvoji vzdelanosti, kultúry a knižnično-informačných služieb v regióne i na celom Slovensku.

Korene knižnice siahajú do obdobia po vzniku Československej republiky, keď bol 22. júla 1919 prijatý zákon o verejných obecných knižniciach. Tento pokrokový právny predpis po prvý raz v dejinách uložil všetkým obciam povinnosť zriadiť a udržiavať knižnice pre potreby obyvateľstva. Na Slovensku sa s jeho uplatňovaním začalo až v roku 1925. Výnos referátu ministerstva školstva a národnej osvety z 21. marca 1925 nariadil, aby bola do konca roka založená obecná knižnica v každej obci.

Jednou z prvých verejných knižníc na Slovensku sa stala Mestská verejná knižnica v Banskej Bystrici, ktorej pokračovateľkou je dnešná Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici. Za dátum jej založenia sa oficiálne považuje 26. marec 1926 (niektoré zdroje uvádzajú 20. marec 1926). Základ knižničného fondu tvoril dar ministerstva školstva – 200 kníh. Mestská správa poskytla knižnici malú zasadaciu sieň mestského domu, ktorá poskytovala len skromné priestorové a materiálové podmienky.

Významnou osobnosťou spojenou s počiatkami knižnice bol profesor Karol Kiszely – pedagóg, archivár, pamiatkar a múzejník. V roku 1926 bol popri správcovstve múzea ustanovený za mestského knihovníka. Svoje poslanie vykonával s vedomím bohatých knižničných tradícií mesta. Už od stredoveku sa v Banskej Bystrici rozvíjalo školstvo a knižná kultúra – od mestskej školy v 14. storočí cez latinskú školu a gymnázium až po cirkevné a školské knižnice. Významné knižné zbierky vznikali pri evanjelickom i katolíckom gymnáziu, v teologickom seminári či vďaka osobnostiam ako Matej Bel alebo Ján Čaplovič.

V 19. storočí zohrali významnú úlohu spolky a národné inštitúcie. Spolok všeobecnej vzdelanosti založený v roku 1847 Karolom Kuzmánym podporoval čítanie a šírenie slovenského národného povedomia. Po revolúcii rokov 1848 – 1849 prispievala k rozvoju knižnej kultúry najmä Matica slovenská.

Všetky tieto tradície ovplyvnili aj víziu K. Kiszelyho. Ten už v roku 1929 inicioval založenie mestskej vedeckej knižnice. Hoci mestská rada požiadala Krajský úrad v Bratislave o súhlas a ten bol s podmienkami udelený, projekt sa pre nedostatok personálnych a priestorových kapacít nepodarilo zrealizovať. K. Kiszely zostal jediným knihovníkom, ktorý popri spracúvaní a požičiavaní kníh zabezpečoval celý chod inštitúcie. Jeho morálna integrita sa prejavila aj počas Slovenského národného povstania v roku 1944, keď ukrýl časť archívu SNM vrátane tajného archívu Vavra Šrobára. Funkciu knihovníka vykonával až do roku 1946.

Po druhej svetovej vojne prešla knižnica viacerými organizačnými zmenami. V roku 1951 sa transformovala na krajskú ľudovú knižnicu, čím sa začal jej dynamickejší rozvoj. Riaditeľom sa stal Ján Mičovský, ktorý kládol dôraz na budovanie a odborné spracovanie knižničných fondov. Vzniklo metodické oddelenie, ktoré pomáhalo rozvíjať sieť knižníc v celom kraji. V roku 1957 získala knižnica čestný titul Vzorná ľudová knižnica.

Zásadný zlom nastal 1. júla 1969, keď bola rozhodnutím Ministerstva kultúry SSR zriadená Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici. Predchádzali tomu dlhoročné snahy a opakované návrhy na jej vznik, ktoré narážali na nedostatok priestorov a kvalifikovaného personálu. Získanie priestorov župného domu umožnilo napokon realizovať túto víziu. Štatút z roku 1970 rozšíril činnosť knižnice o celoslovenské úlohy a posilnil jej postavenie ako univerzálnej vedeckej knižnice.

V 70. rokoch sa knižnica špecializovala na literatúru o Slovenskom národnom povstaní a protifašistickom odboji, na regionalistiku, ako aj na odbornú literatúru z oblasti elektrotechniky, architektúry a urbanizmu. Rozvíjala sa bibliograficko-informačná, rešeršná i prekladateľská činnosť, nadväzovali sa kontakty s domácimi i zahraničnými knižnicami. Rekonštrukcia župného domu v roku 1979 vytvorila moderné priestory pre študovne, čítárne a hudobné oddelenie.

Knižnica postupne reagovala aj na technologický pokrok – zavádzala nové kopírovacie a rozmnožovacie zariadenia, modernizovala skladové priestory a rozširovala svoje pôsobisko o ďalšie budovy v centre mesta. V roku 1990 sa riaditeľkou stala Mgr. Oľga Kaliská a nový štatút z roku 1991 definoval knižnicu ako kultúrnu, vedecko-informačnú a verejno-prospešnú rozpočtovú organizáciu s priamym riadením štátu. Zložité finančné podmienky výrazne ovplyvnili rekonštrukciu objektov na Lazovnej ulici č. 24 a 26, ktorá bola napriek ťažkostiam ukončená v roku 1993. Už v roku 1992 sa začala budovať lokálna počítačová sieť a odbornú činnosť podporilo zavedenie knižnično-informačného systému VTLS. Reorganizačné zmeny v roku 1996 priniesli začlenenie knižnice pod správu Krajského úradu v Banskej Bystrici a následne pod Banskobystrické štátne kultúrne centrum bez právnej subjektivity, čo spôsobilo nejasný právny stav a spomalenie rozvoja. Pozastavila sa rekonštrukcia strechy, riešenie technického stavu budovy aj informatizácia.

Od 1. januára 1998 získala knižnica novú zriaďovaciu listinu a od 1. apríla 1999 opäť názov Štátna vedecká knižnica a právnu subjektivitu. Pokračovala v budovaní online katalógu, plnila funkciu oblastného strediska noriem a zapájala sa do celoslovenských výskumných projektov. V roku 1999 nastúpila do funkcie riaditeľky PhDr. Oľga Lauková, PhD., počas ktorej pôsobenia bolo k inštitúcii od 1. januára 2001 pričlenené Literárne a hudobné múzeum. Od 1. apríla 2002 prešla knižnica pod priame riadenie Ministerstva kultúry SR. V roku 2004 bol implementovaný systém VIRTUA a knižnica sa zapojila do projektu KIS3G. V spolupráci so Slovenskou národnou knižnicou sa sprístupnili viaceré databázy a dokončila sa rekonštrukcia hlavnej budovy vrátane univerzálnej študovne a priestorov múzea. Postupne vznikli špecializované pracoviská: Centrum slovanských štúdií, Americké centrum, Britské centrum či Window of Shanghai. Rozvíjala sa databáza Pamäť mesta a medzinárodná spolupráca.

Vznikli tradičné odborné podujatia ako seminár Trendy v knižniciach (TLib) a cyklus Osobnosti, posilnila sa vedeckovýskumná činnosť. V roku 2018 sa stala riaditeľkou PhDr. Blanka Snopková, PhD. Knižnica v jej riadení reagovala na meniace sa potreby používateľov rozširovaním elektronických a samoobslužných služieb, budovaním oddychových zón a komunitných priestorov. Realizovala sa rekonštrukcia priestorov oddelenia starostlivosti o čitateľa. Obdobie pandémie covid-19 prinieslo obmedzenia prevádzky, zatvorenie knižnice i pokles podujatí, no zároveň urýchlilo rozvoj online služieb. Prevádzku ovplyvnila aj energetická kríza v roku 2022, keď boli niektoré priestory dočasne uzatvorené.

V roku 2023 nastúpila do funkcie riaditeľky PhDr. Oľga Doktorová. Knižnica sa podrobila pravidelným revíziám prevádzky, vymenila sa presklená stena expozície Múzeum – domov múz za ohňovzdornú. Odstránilo sa zatekanie strechy, realizovali sa výruby náletových a hnilobou narušených drevín. Práca odborných zamestnancov sa sústreďuje na systematické budovanie, ochranu a digitalizáciu fondov a modernizáciu služieb. Buduje sa digitálna knižnica, ktorá je sprístupnená prostredníctvom platformy Tainacan. Verejnosti sú dostupné zdigitalizované staré a vzácne tlače vyhlásené za historické knižné dokumenty. Prostredníctvom databázy BOOKPORT bolo v roku 2024 vypožičaných 4 809 elektronických kníh. Inštitúcia sa aktívne zapája do grantových a medzinárodných projektov, rozvíja vedeckovýskumnú činnosť v oblasti knižnej kultúry, regionálnych dejín a muzeológie. Tradične sa organizujú odborné semináre TLib, v roku 2025 na tému Budúcnosť knižnic: umelá inteligencia a inovácie na ceste od vízií k praxi o využití umelej inteligencie v knižniciach, alebo projekt realizovaný s podporou Medzinárodného vyšehradskeho fondu Inklúzia – sprístupňovanie – služby: výmena skúseností knižníc krajín V4. V príprave je rekonštrukcia Penovho domu, ktorá sa bude realizovať z prostriedkov Európskej únie na základe výzvy na predkladanie žiadostí o zapojenie do národného projektu Obnova národných kultúrnych pamiatok vo vlastníctve štátu – program

Slovensko. Cieľom je zrekonštruovať objekt knižnice a vybudovať moderné expozície Literárneho a hudobného múzea, ktoré zdieľa celých 25 rokov spoločný priestor a prienik aktivít pod jednou strechou s knižnicou. Sto rokov existencie Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici je príbehom vytrvalosti, odbornosti a služby verejnosti. Od skromných začiatkov s dvesto knihami až po modernú vedeckú inštitúciu prešla knižnica dlhú cestu.

Po celé storočie však zostáva verná svojmu poslaniu – byť miestom poznania, vzdelávania, kultúry a stretnutí, bránou, ktorou prešli generácie čitateľov, návštevníkov i zamestnancov.

Oľga Doktorová, riaditeľka

LAZOVNÁ ULICA A ŽUPNÝ DOM V MINULOSTI

ŠVKBB V SÚČASNOSTI

AKTIVITY V JAZYKOVÝCH CENTRÁCH PRE MLADÝCH ČITATEĽOV

Čo čítajú osobnosti nášho mesta?

PhDr. Marcel Pecník je výrazná osobnosť slovenskej historiografie a banskobystrického kultúrneho života. Ako riaditeľ Stredoslovenského múzea a publicista sa dlhodobo venuje výskumu dejín Slovenska i jeho regiónov a ich sprístupňovaniu širokej verejnosti. Narodil sa v Banskej Bystrici, vyštudoval filozofiu a históriu a získal titul PhDr. v odbore história. V rokoch 2008 – 2011 pôsobil ako tajomník Matice slovenskej v Martine, skúsenosti má aj z oblasti manažmentu v školstve, kultúre a spoločenskom živote. Je autorom a spoluautorom viacerých historických a národopisných publikácií a výstav.

Čo rád robíte vo svojom voľnom čase?

Veľmi rád chodím do prírody, na turistiku, na ryby alebo hriby, občas aj na poľovačku. Milujem naše slovenské kopce, lesy a vody. Veľa času sa snažím tráviť s dcérou a rodinou, niekedy si rád pozriem dobrý film a niekedy „robím“ aj celkom nič. Najradšej sa záhrade na lavičke pod stromom.

Aký druh literatúry rád čítate, aký je váš vzťah ku knihám?

Môj vzťah ku knihám je veľmi pozitívny. Sám som s nimi už dlhoročne spätý ako autor alebo zostavovateľ, prípadne vydavateľ. Ak mám čas a chuť čítať niečo, čo práve nepotrebujem študovať kvôli vlastnej práci alebo tvorbe, rád siahnem po publikáciách o dejinách umenia (hlavne výtvarného), tiež po dielach klasikov filozofie, ako Seneca, Marcus Aurelius, Heidegger, Jaspers, Fromm. V knihách je tak veľa úžasných informácií, že ma to stále neprestáva udivovať. Chuti na čítanie by bolo, žiaľ, času je menej.

Akú knihu ste čítali naposledy a akú odporúčate našim čitateľom?

Naposledy som čítal knihu od bratov Grimmovcov – Rozprávku o chlapcovi, ktorý sa chcel naučiť báť sa. Natrafil som na ňu totiž po veľmi dlhom čase a v detstve patrila medzi moje najobľúbenejšie. A čo odporúčam? Nechcem, aby to vyznelo akademicky či mentorsky, ale určite by som dal viac do pozornosti knihy o Slovensku, o našej krajine, ľuďoch, dejinách, zaujímavostiach, nech sa o tom viac vie a nech sa tie poznatky šíria spolu so zdravým patriotizmom.

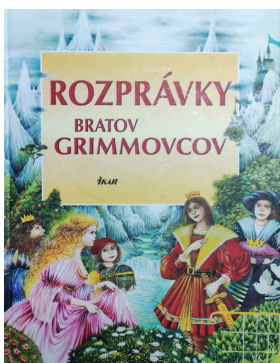
PHDR. MARCEL PECNÍK, RIADITEĽ STREDOSLOVENSKÉHO MÚZEA

V závere by som ešte rada spomenula, že Marcel Pecník je aj spoluautorom a zostavovateľom knižnej novinky 770 x Banská Bystrica. Táto jedinečná publikácia bola vydaná pri príležitosti 770. výročia prvej písomnej zmienky o našom meste. Čitateľom prináša prehľad dejín Banskej Bystrice od stredoveku po súčasnosť prostredníctvom významných udalostí, osobností a kultúrneho dedičstva. Odborné texty sú spracované zrozumiteľne a doplnené bohatým obrazovým materiálom, vďaka čomu je kniha určená nielen odborníkom, ale aj širokej verejnosti so záujmom o regionálne dejiny.

Rozhovor pripravila Betka Matejová

NÁJDETE U NÁS POD SIGNATÚROU D 1500

NÁJDETE U NÁS POD SIGNATÚROU C 46107

Úspešné súťaže Gymnázia Jozefa Gregora Tajovského v Literárnom a hudobnom múzeu

Na prelome rokov 2025 a 2026 sa v Štátnej vedeckej knižnici – Literárnom a hudobnom múzeu uskutočnili dve cyklické súťaže Gymnázia Jozefa Gregora Tajovského v Banskej Bystrici.

Vo štvrtok 13. novembra 2025 sa konala súťaž v prednese poézie a prózy Tajovského čriepky. Po úspešných výkonoch študentov budú reprezentovať školu v okresnom kole Hviezdoslavovho Kubína Noemi Golianová, Alex Predajniansky, Ján Lupták a Nina Uhrinová. Do súťaže Kováčova Bystrica si postup vybojovali Ema Zacharová a Eva Kaličiaková.

Múzeum vo štvrtok 29. januára 2026 privítalo študentov maturitných ročníkov gymnázia, aby si zmerali svoje rečnícke schopnosti na 16. ročníku súťaže v rétorike pod názvom Slovo, čo um i srdce vaše posilní. Takmer 20 študentov malo možnosť ukázať svoj talent a rečnícke zručnosti pri prednese vlastných prejavov, a to všetko pred zrakmi početného publika a odbornej poroty. Súťažiaci si vybrali veľmi zaujímavé témy, ktoré následne prezentovali pred svojimi spolužiakmi. Žiaci kvalitou svojej argumentácie, schopnosťou improvizovať, všeobecným rozhľadom, oduševnením a úprimným zápalom prejavili svoje odhodlanie a nebolo vôbec ľahké vybrať tých najlepších. Po dlhom rozhodovaní ocenila porota súťažiacich takto: 1. miesto Veronika Zacharovská zo IV. B, dve 2. miesta Silvia Vrbovská a Dominka Patrášová zo IV. D, 3. miesto Tomáš Blaženec zo IV. C triedy. Hlasovaním publika bola udelená aj samostatná Cena diváka a tú si odniesla absolútna víťazka Veronika Zacharová.

Tešíme sa na nasledujúci, v poradí už 17. ročník tejto súťaže, ktorý sa uskutoční opäť o rok. Zúčastneným ďakujeme za príjemné literárne dopoludnia a postupujúcim želáme veľa šťastia pri ďalšom reprezentovaní Gymnázia Jozefa Gregora Tajovského v Banskej Bystrici.

Jana Lašáková

VÍŤAZI SÚŤAŽE V PREDNESE POÉZIE A PRÓZY TAJOVSKÉHO ČRIEPKY

Premeny práce a života v knižnici

Jedným z pripravovaných sprievodných podujatí k stému výročiu založenia našej knižnice bude výstava fotografií mapujúcich rozvoj knižnice a poskytovaných služieb. Ako vzorná študentka dokumentácie kultúrneho dedičstva som si spomenula na slová pedagóga, významného literárneho a kultúrneho historika, teatrológa, dramatika a muzeológa Miša Kováča-Adamova, že „výstava nemá šušťať papierom“. Rozhodla som sa preto oživiť výstavu a zariadiť jednu miestnosť ako požičovňu z čias minulých. Našťastie mám kolegyne, ktoré sa rýchlo nadchnú a ochotne sa pridajú k mojim bláznivým nápadom. Prezreli sme si miestnosť, urobili plán, čo potrebujeme, čo kam postavíme, čím zariadime a doladíme, pobehali sme priestory knižnice a kancelárie, prehrabali zásuvky, poznášali pár retroveci z domu, čo-to dokúpili a pustili sa do práce. Vysávanie koberca, ktorý, mimochodom, si pamätám spred štyridsiatich rokov, keď som do knižnice nastúpila, zabralo asi najviac času. Veľmi nám pomohli naši kolegovia údržbári, bez ktorých by sme potrebný nábytok dole schodmi veru nenastahovali a staré zarámované diplomy by sme na stenu nezavesili. Dnes je naša malá knižnica – požičovňa a čítareň – zariadená a pripravená pre návštevy. Veríme, že stará policová zostava s knihami a časopismi, čitateľský stôl, kreslo, písacie stroje, kovové lístkovnice na katalógové lístky, retrotapetou vyzdobená skrinka, gramofón a dobové autentické doplnky navodia aj v návštevníkoch pocit návratu v čase, ako to cítili naše bývalé kolegyne, keď miestnosť navštívili. Musím priznať, že popri príprave tejto výstavy sa moja myseľ často vracala k mojim začiatkom v knižnici. Ako som

POŽIČOVŇA Z ČIAS MINULÝCH

už vyššie spomenula, aj ja v tomto roku oslavujem malé výročie. V auguste to bude štyridsať rokov, čo som si ako čerstvá maturantka splnila sen pracovať v knižnici. Vtedy knižnica už nevyzerala ako tá naša muzeálna, ale aj k dnešnej podobe mala dosť ďaleko. O počítačoch sme ani nesnívali. Knižničný fond bol spracovávaný na katalógové lístky písané na písacom stroji a knihovníčky trávili množstvo času ich zakladaním do zásuviek. Tisíce a tisíce lístkov som aj ja prenášala domov, aby som si ich zoradila podľa abecedy a ušetrila tak čas v práci, kde som ich potom zakladala. Čitatelia si knihy vyhľadávali v lístkových katalógoch, ručne si vypisovali žiadanky – dokonca dvojmo, aby sa jedna dala založiť do čitateľského listu a druhá do absenčného katalógu. Žiadanka sa potrubnou poštou posielala do skladu, a ak kniha nebola požičaná – čo sme však dopredu čitateľovi povedať nevedeli –, dorazila do požičovne zo skladu pomocou dopravníka. Keď tak nad tým premýšľam, predsa len tu nejaká automatizácia bola... Potrubná pošta ešte aj dnes v niektorých organizáciách funguje. U nás mala nastavených niekoľko lokácií, kam sme mohli žiadanky vložené do umelohmotnej trubice poslať. Problém nastal, keď sme sa pomylili a žiadanka skončila niekde v študovni. Čitatelia čakali a čakali a kníh nikde. Podobný problém nastal, keď sa knihy z dopravníka vysypali do siete, ktorá bola natiahnutá ponad chodbu v átriu a nedorazili do požičovne.

Bez počítačov sa vykonávali aj ďalšie úkony. Dnes upomienky a oznamy o dostupnosti rezervovaných dokumentov odosiela priamo knižničný systém na email čitateľov. Štatistiky sú generované systémom, prírastkové a adjustačné zoznamy sú tiež výstupom zo systému, nemusia ich knihovníčky ťukať na písacích strojoch.

ŠTÁTNÁ VEDECKÁ KNIŽNICA V BANSKEJ BYSTRICI

Keď spomínam štatistiky – vedúca zmeny každý večer v požičovni zobrala všetky čitateľské listy čitateľov, ktorí v ten deň boli v knižnici, vybrala žiadanky a ručne spočítala počet čitateľov a vypožičaných kníh či kníh, ktorých výpožičnú lehotu si čitatelia predĺžili. Pomôckou bol vybodkovaný a vypaličkovaný domček – každá výpožička sa rovnala jednej bodke alebo paličke. Nakoniec sa domčeky spočítali. Myslím, že ak toto budú mladé kolegyne čítať, nebudú veriť vlastným očiam. Odoslanie upomienok pre trinásťtisíc čitateľov tiež nebola práca na pár minút ako dnes. Dokonca ani na pár dní. Knižníčka musela ručne otvoriť každý čitateľský list, vybrať žiadanky, skontrolovať dátumy a podľa potreby vypísať tlačivo s upomienkou. Kým prešla všetkých trinásťtisíc vrecúškov – ako sme čitateľské listy volali, mohla začať odznovu. Dnes mi kolegyne z požičovne zavolajú a ja im v priebehu pár minút vytiahnem z databázy požadované údaje.

Počas môjho pôsobenia v knižnici som pracovala v požičovni, v univerzálnej študovni aj v študovni odborných periodík. V rámci oddelenia služieb čitateľom som zastupovala vo všetkých študovniach. Je to dobrý spôsob získavania skúseností a poznávania súvislostí. Bez nich sú informácie poskytované čitateľom ochudobnené. Po materskej dovolenke som začala pracovať na oddelení doplňovania a spracovania fondov. Najprv som katalogizovala knihy, neskôr časopisy a grafiku – pohľadnice. Proces katalogizácie sa počas rokov, samozrejme, tiež zmenil. Od katalógov písaných na písacích strojoch cez rozmnožovanie z blán či diernych štítkov sme prešli na elektronické spracovanie priamo do databázy. Spracované a čitateľom sprístupnené boli okrem kníh, časopisov, noriem, platní, hudobnín, máp aj zakázané knihy a ročníky časopisov, ktoré boli do revolúcie v roku 1989 v katalógoch označené červeným krížikom a uložené mimo bežného fondu.

V roku 1994 knižnica zaobstarala knižničný systém VTLS, neskôr Virtuou a postupne sfunkčnila moduly katalogizácie, výpožičiek aj on-line katalóg a objednávanie dokumentov z domu.

Naša typická práca s písacím strojom sa zmenila, prešli sme školeniami a začali sa zaujímať o výpočtovú techniku. Po absolvovaní školení mi dokonca manžel – ajťák, s ktorým som sa zoznámila v požičovni –, so smiechom povedal, že mi konečne začína rozumieť. Čakali nás nové výzvy, na naliehanie kolegyne sme sa prihlásili na vysokoškolské štúdium. Vrátila som sa tak trochu do študentských čias, aj keď kto študuje popri zamestnaní, vie, že to nie je prechádzka rajom. Cez deň v práci, doma čakali školopovinné deti, a keď sa všetci tešili na víkend, že si pospia, ja som vstávala ešte skôr ako do práce a cestovala do školy. A potom v nedeľu som doháňala, čo sa cez týždeň nestíhalo. Napriek tomu to boli krásne roky, ako sa hovorí – „rozšírili sme si obzory“ a dodnes som kolegyni Terke vďačná. Od roku 2013 sme v knižnici začali digitalizovať knihy vydané knižnicou a tiež jedinečné dokumenty z fondu starých a vzácných tlačí a vďaka štúdiu som nebola v tejto úlohe stratená.

Počas rokov prešla budova knižnice niekoľkými prestavbami, úpravami a debarierizáciou, poskytované služby sa rozšírili a zmodernizovali. Pred 25 rokmi sa súčasťou knižnice stalo Literárne a hudobné múzeum a čitateľ pán Šípka, ktorý bol návštevníkom študovne odborných periodík, keď som v nej robila, sa stal mojim kolegom. Knižnica zriadila šesť jazykových centier na podporu vyučovania cudzích jazykov a poznávania kultúr, Galériu v podkroví, ktorá sprístupňuje širokej verejnosti umelecké výstavy. Pri mnohých zmenách som bola, niektoré som sledovala trochu z diaľky. Štyridsať rokov sa zdá veľa, ale verte, že prebehli rýchlo. Ku knižnici som si vybudovala vzťah, záleží mi na tom, ako je vnímaná. Často hovorím, že knižnica je inštitúciou verejnej služby. Byť tu pre našich návštevníkov je naša úloha. Dodnes ma čitateľa, ktorých som obsluhovala v požičovni a v študovniach, spoznávajú a zdravíme sa. Verím, že knižnica si aj do ďalších rokov zaslúži spokojných čitateľov a zamestnancov, ktorí budú svoju prácu vykonávať s radosťou.

Jana Vranová

Ilustrácie hovoria viac než slová

V rámci čitateľského klubu pre deti a mládež Cesta do fantázie sme si v januári vybrali tému ilustrácií v knihách – Ilustrácie hovoria viac než slová. Študenti sa oboznámili s rôznymi štýlmi a sami spracovali aj vybrané výtvarné umelecké dielo, ktoré je ilustráciou v knihe, a podelili sa o svoj pohľad naň. Kvôli inšpirácii boli oslovení aj viacerí ilustrátori, aby sa rozhovorili o svojej práci. Odpovede na zvedavé otázky poskytli: Radka Čabrádová (RČT), Maja Lunde (ML), Peter Uchnár (PU) a Miroslav Regitko (MR).

Ako veľmi poznáte príbeh, ktorý ilustrujete? Čítate ho celý alebo len vybrané pasáže?

RČT: Čítam ho celý. Možno to niekto robí inak, ale mňa zaujímajú najmä detaily, ktoré možno nie sú také dôležité a čitateľ by ich aj prehládol. Mám rada kresby, ktoré obsahujú drobnosti, nútia vás hľadať alebo len trošku zastať pri stránke s kresbou a trochu sa zaďávať.

PU: Príbeh si najprv vychutnám ako čitateľ. Najprv sa nechám viesť ilúziou príbehu a poznámky na zobrazenie konkrétnych scén si robím až následne. Plne ilustrované knihy čítam. Ak robím len obálku, potom je to rôzne. Často ani nedostávam texty kníh v zadaní pri obálkach.

MR: Príbeh, ktorý ilustrujem, je mi buď už známy aspoň hlavnými postavami, alebo neznámy. Napríklad Očka špehúňa autorky Gabriely Futovej už poznám, ilustroval som už štyri knižky o Očkovi a každá má svoj vlastný príbeh. Očka ilustrujem aj ako komiks do detského časopisu Fífik, máme už vydané dva súbory po 50 komiksov. Pomaly sa nazbiera aj na tretí súbor. Alebo je kniha nová – od autora či autorky, ktorých nepoznám, tak ako ani príbeh, ktorý mám ilustrovať. Ilustrátor si musí pozorne a dôsledne prečítať všetko, čo ide ilustrovať, aby nenamaloval niečo, čo do príbehu, jeho doby, v ktorej sa odohráva, medzi zvieratá, rasy, ľudí – nenailustroval nezmysly, lebo čitateľ je pozorný a takéto chyby sa neodpúšťajú. Na jeho chrbte sa s ním ponosím v jeho ďalšej profesionálnej kariére. V prípade, že ide o knižku vedecko-populárnu alebo odbornú, nemusi si ju prečítať celú, stačí len autorom označené pasáže, ktoré sa majú ilustrovať.

ML: Keď ilustrujem knihu, vždy si prečítam celý príbeh, zvyčajne niekoľkokrát. Skôr ako začnem kresliť, potrebujem pochopiť celý príbeh – nielen to, čo sa deje, ale aj náladu, rytmus a emócie skryté pod slovami. Obzvlášť ma zaujíma to, čo nie je priamo povedané v texte. Niekedy však príbeh nie je úplne dokončený, keď začnem pracovať. V takýchto prípadoch často začínam tým, že najprv rozvíjam postavy. Postupne sa krajiny a vizualizácia udalostí rozvíjajú spolu s textom, kým príbeh nadobúda svoj konečný tvar.

Čo všetko môže ilustrátor zmeniť?

RČT: Pokiaľ je kniha ešte v procese a kresba vznikne celkom rýchlo, dajú sa veci ovplyvniť, ak je to oživením príbehu a súhlasí s tým autor/ka. Napríklad farebnosť, ale ilustrátor vždy konzultuje návrh s autorom. Je to spolupráca.

PU: Ilustrátor by sa mal držať príbehu a opísaných detailov v texte. Čo ostáva na fantázii čitateľa, je slobodou aj pre ilustrátora.

MR: Ak ide o rozprávkový príbeh, ilustrátor si všetko podľa napísaného libreta vymýšľa sám. Celý obrazový svet je na jeho fantázii, sadá si k bielemu čistému, nepokreslenému papieru. A celý ten svet si vymyslí. Ak by desiatil ilustrátori dostali zilustrovať jeden rovnaký príbeh, od každého by bol iný profesionálne zvládnutý výstup. Prirvnám to ku kuchárom: desať kuchárov nenavará z rovnakých ingrediencií rovnaký guláš. Dôležité je, aby sa zachoval charakter opisovaných postáv, deja a prostredia. Ako ho výtvarník ilustruje, je na ňom.

MIROSLAV REGITKO

ML: Ilustrátor nemôže zmeniť samotný príbeh, ale môže zmeniť spôsob, akým ho cíti. Prostredníctvom farby, kompozície, výrazov tváre a atmosféry môžu ilustrácie dodať emocionálnu hĺbku, spomaliť čitateľa alebo vyzvať na zamyslenie. Niekedy ilustrácia jednoducho podporuje text a inokedy ho rozširuje rozprávaním paralelného príbehu alebo pridaním niečoho nevysloveného. Napriek tomu sa môže podieľať na formovaní príbehu, ak je autor otvorený. Často to závisí od toho, ako dobre je text hotový, keď začínam, a od povahy našej spolupráce. Dôvera hrá dôležitú úlohu, ako dobre sa poznáme a ako je autor otvorený zmenám. V najlepších spoluprákach text a obrázky spolu rastú a navzájom sa ovplyvňujú.

Ako vzniká ilustrácia ku knihe – od prvej skice po hotový obraz?

RČT: Ja si najprv ceruzkou na papier skúšam rôzne varianty, ak si z nich autor/ka vyberie, tak už pokračujem cez grafický tablet (podľa toho či chceme vektorovú grafiku alebo rastrovú). Sú rôzne programy, ktoré ponúkajú možnosti. Vektorová grafika je čistá, jasná, dokonalé línie. Rastrová grafika ponúka možnosti opaku, je veľmi podobná kresbám s pastelkami, farbami. Mám rada obe. Ručne na papier ma to baví tiež, ale prípadné zmeny v nich neviete meniť. Kresba cez tablet umožňuje široké možnosti, cez línie, farebnosť, rozloženie na výkrese. Všetko sa dá variovať či meniť za chvíľu a nemusíte začínať odznova, ako keď je to ručne na papieri. Všetko má svoje za a proti. Je to proces, ktorý sa stále konzultuje medzi autorom a ilustrátorom, prípadne ešte neskôr aj s grafikom, keď riešime, ako dáme kresbu do knihy.

MR: Záleží na technike výtvarného spracovania. Ja dostávam skoro vždy od grafika vopred zalomenú celú knižku s už vyhradenými (vyselektovanými) miestami na ilustrácie. Pamätám si knižky z môjho detstva, v ktorých som si k čítanému textu dohľadával ilustráciu nachádzajúcu sa o niekoľko strán vpredu alebo vzadu. V súčasnosti sa ilustrácie nachádzajú na stranách, kde sa práve ilustrovaný text nachádza. Ide o čaro príbehu, ilustrácia nám príbeh osvieži, rozveselí napríklad vtipnou situáciou, ktorú si výtvarník do ilustrácie vloží, ale samotný obsah príbehu autora to v žiadnom prípade nezmení. V knižkách Pochabý škriatok či Tvrdohlavý baran autora Romana Brata som napríklad všade ilustroval zajaca.

V každom príbehu, ktoré rozprávali stromy, som ho domaľoval (napríklad v rozprávke o japonskej čerešni sa zajko drží na chvoste letiaceho draka). Ilustráciu to rozveselilo a vôbec nebolo treba nikomu vysvetľovať, prečo tam ten zajko bol.

ML: Môj proces ilustrácie sa zvyčajne začína veľmi slobodne. Veľa čítam, premýšľam a skicujem. Tieto prvé skice sú často chaotické a intuitívne, spôsob skúmania myšlienok, a nie rozhodovania o niečom. Postupne sa niektoré skice ďalej rozvíjajú, iné sa zahodia. Mnohé ilustrácie sa nikdy nedostanú do finálnej knihy a to je úplne prirodzené. Vzdanie sa myšlienok je dôležitou súčasťou procesu. Odtiaľ ilustrácie pomaly narastajú do detailov, až kým sa nestanú hotovými obrázkami s farbou a textúrou.

Ako vyzerá spolupráca autor – ilustrátor – vydavateľ v praxi?

RČT: Ako som už naznačila, ilustrátor a autor sú stále v kontakte, obrázky posielam a potom sa o tom rozprávame, či taktó, či niečo zmeniť, či úplne inak. A s vydavateľom ja veľmi nekomunikujem. Keď je to v rukách grafika, ktorý zalamuje knihu, ešte vtedy to ide cezo mňa. Riešime, ako bude vyzeráť kresba v knihe, či bude napríklad cez dvojstranu alebo zmenšená niekde na strane, prípadne či niečo treba dokresliť, ak ostáva veľký priestor, zaplniť miesto alebo zmeniť farebnosť.

PU: Spolupráca autorov býva dobrovoľná a predurčuje ju vzájomný rešpekt. To je pre mňa nutnosť, lebo mi nesedí prílišné plánovanie. Moje skice sú bez vysvetľovania nepochopiteľné. Chcem ukazovať až hotové ilustrácie. V praxi to je tak, že po stretnutí s autorom a vydavateľom pracujem na ilustráciách sám.

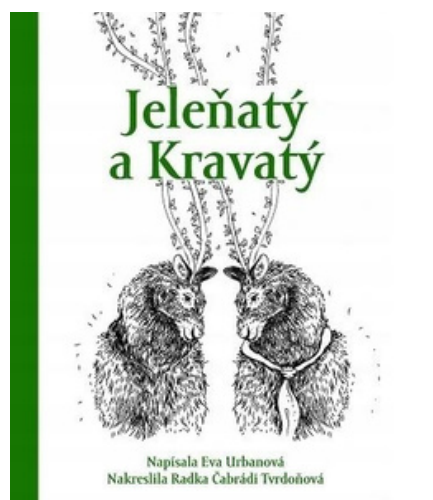
MR: Je to zodpovedná spolupráca všetkých zúčastnených na vzniku knižky vrátane grafika, ak si knižku neurobí po grafickej stránke ilustrátor sám. Autor si vyberie ilustrátora/ku, ak ho nemá, vyberie ho vydavateľ. Niektorí autori sú nedočkaví a páčia od ilustrátorov informácie, čo už majú namaľované alebo či si už knižku prečítali. Ja si knižku čítam, až keď už idem na nej pracovať. Vopred si ju nečítam nikdy, tie nápady sa môžu zabudnúť, aj keby boli zaznamenané skicou. Po čase tá iskra, ten zápal vidiny ilustrácie zhasne a už nemusí mať tú silnú emóciu. Vydavateľ sa snaží s ilustrátorom dodržať termíny dodania ilustrácií, čo je niekedy nefahká úloha.

PETER UCHNÁR

MAJA LUNDE

RADKA ČABRÁDI TVRDOŇOVÁ

Ilustrácie sa rodia ťažko a nie vždy im čas žičí pohodu u ilustrátora. Nie sme stroje a niekedy sú aj iné práce, ktoré musíme ako výtvarníci urobiť pre bežný život, účty a chod domácnosti. A máme aj rodiny. Čas na ilustrovanie knižky býva naháňaný a niekedy aj krátky, preto veľaokrát vydavateľ ide v ústrety ilustrátorom a hľadá riešenie, ako preklenúť rok s rokom, aby nestratil dotácie z FPU.

ML: Spolupráca medzi autorom, ilustrátorom a vydavateľom sa líši. Niekedy existuje blízky dialóg a dôvera, niekedy väčší odstup. Zažila som trochu iné pochopenie príbehu ako autor, ale tieto momenty sú často produktívne. Môžu viesť k rozhovorom, ktoré objasňujú príbeh a posilňujú knihu ako celok.

Stalo sa vám, že ste pochopili ilustráciou príbeh inak ako autor?

RČT: Samozrejme. Sme ľudia, každý to máme inak vo svojich životoch a tiež sa na veľa situácií dívame inak. Ale stalo sa mi aj, že moja zmena sa autorovi páčila a ostala tak.

PU: Drobné nedorozumenia sa stávajú. Ale raz som našiel zmienku o blond farbe vlasov hrdinky až v desiatej kapitole, keď už som mal zobrazených 15 tmavovlások. Bolo na veľkorysosti rozhodnutia autora, či sa to má premaľovať alebo prepísať.

MR: Nie, našťastie sa takáto situácia ešte nestala a dúfam že sa ani nestane. Je dôležité byť vo vzájomnom kontakte a v prípade nepochopenia si príbeh vzájomne odkonzultovať.

Pokračovanie prinesieme v nasledujúcom čísle.

Rozhovor pripravila Michaela Töröková

V náručí jazyka

Medzinárodný deň materinského jazyka, ktorý si pripomíname 21. februára, je venovaný jazykom, v ktorých sme vyrastali, v ktorých premýšľame a v ktorých sa rozprávame so svojimi najbližšími. Je to deň, keď si uvedomujeme, že jazyk nie je samozrejmosť, ale živé dedičstvo, o ktoré sa treba starať.

Aj na Slovensku sa pri tejto príležitosti konal 24. februára 2026 štvrtý ročník odbornej konferencie zameranej na materinský jazyk a jeho miesto v našom každodennom živote. Podujatie spojilo odborníkov aj ľudí z praxe – jazykovedcov, učiteľov a kultúrnych pracovníkov. Významná časť programu bola venovaná histórii nášho jazyka, jeho postupnému formovaniu a míľnikom, ktoré viedli k dnešnej podobe spisovnej slovenčiny. Účastníci sa obzreli za koreňmi slovanskej písomnej tradície, za osobnosťami, ktoré stáli pri jej zrode, a hovorili o tom, ako sa tieto staré texty a myšlienky prihovárajú človeku 21. storočia.

Silným emocionálnym momentom konferencie sa aj tento rok stal prednes Proglasu v podaní Idy Rapaičovej. Jej interpretácia staroslovienského textu priniesla do sály silnú atmosféru a pripomenula, že jazyk nie je len súbor pravidiel, ale aj modlitba, poézia a vnútorný hlas spoločnosti. V spojení s odbornými príspevkami o vývine jazyka a jeho súčasných výzvach tak vznikol priestor, kde sa stretla veda, tradícia a osobné prežívanie. Dôležitou témou konferencie bola aj myšlienka, že jazyk je kus nášho domova – vytvára vzťah k rodine, mestu, regiónu či krajine. V slovách, ktoré používame, sa ukrývajú naše príbehy, spomienky aj hodnoty. Aj preto má zmysel starať sa o materinský jazyk: čítať v ňom knihy, počúvať jeho staré aj nové podoby, rozprávať sa s deťmi a staršími v ich jazyku a dávať mu priestor rásť. Štvrtý ročník konferencie V náručí jazyka pri príležitosti Medzinárodného dňa materinského jazyka pripomenul, že jazyk nežije v učebniciach, ale v ľuďoch – v tom, ako spolu hovoríme a čo si navzájom odovzdávame.

Michaela Tettingerová

PREDNES IDY RAPAČOVEJ

Letmé ohliadnutie za bibliografickou činnosťou našej jubilantky

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici a jej predchodkyne (Mestská verejná knižnica 1926 – 1951, Krajská ľudová knižnica 1951 – 1969) sa od svojho vzniku, čiže už jedno celé storočie, podieľa na koordinácii a tvorbe slovenskej národnej bibliografie a vykonáva metodickú, vedeckovýskumnú a edičnú činnosť. Samostatné oddelenie bibliografie a vedeckých informácií bolo vytvorené v roku 1967 a bibliografická činnosť knižnice sa postupne vyprofilovala a zamerala sa na národný odboj a Slovenské národné povstanie, dejiny knižnej kultúry, vedu, techniku, architektúru, urbanizmus a cestovný ruch, rozvíjajúce sa vo vtedajšom Stredoslovenskom kraji, biobiblio-grafický výskum osobností, dejiny divadelnej, literárnej a hudobnej kultúry banskobystrického regiónu a zamestnanci sa začali špecializovať na regionálnu, súdežnú a retrospektívnu bibliografiu. Výsledky ich bibliografickej činnosti dokumentuje mnohopočetný rad vydaných odporúčajúcich, tematických, retrospektívnych a personálnych bibliografií, ktoré záujemcom o príslušnú tematiku alebo osobnosť poskytujú bohaté a čo najkomplexnejšie informácie a výrazne uľahčujú orientáciu v nich.

Za prvé autonómne bibliografie banskobystrickej knižnice môžeme počítať zoznamy kníh Mestskej verejnej knižnice v Banskej Bystrici zostavené podľa ich obsahového zamerania a literárneho jazyka, teda kníh zábavných, náučných, pre deti a mládež, resp. slovenských, maďarských alebo nemeckých. Prvou knižnou bibliografiou Krajskej ľudovej knižnice v Banskej Bystrici bol výberový zoznam literatúry s názvom Kniha – radca roľníka: čo má čítať roľník z najnovšej základnej poľnohospodárskej literatúry (1956), ktorý spracovala M. Tichá, neskôr napr. Odporúčaná literatúra pre poslucháčov ľudovej univerzity (1958), Človek dobýva vesmír (1959), Knihy o divadle (1960), Výživa a zdravie (1961), Banícka akadémia v Banskej Štiavnici 1764 – 1964 (1964), Ovčiarstvo (1965), Slovenské národné povstanie 1944 – 1966 (1966) a ďalšie. V 60. rokoch minulého storočia sa banskobystrická bibliografia začala orientovať aj na život a dielo významných osobností slovenskej kultúry a vedy a vydávanie knižných personálnych bibliografií.

Ako prvé knižné personálne bibliografie boli vydané Náš spisovateľ Ján Bodenek (1966) a Spisovateľ spod Sitna Jozef Horák (1967).

Ako prvá knižná bibliografia po konštituovaní vedeckej knižnice bola vydaná výberová tematická bibliografia Stredné Slovensko v krásnej literatúre (1969), ktorú zostavil kolektív bibliografického oddelenia. Z desiatok ďalších spomeňme: František Švantner: život a dielo (1970), Racionalizácia v strojárskom priemysle (1972), Činohra Divadla J. G. Tajovského vo Zvolene 1949 – 1972 (1973), Spevohra Divadla J. G. Tajovského v Banskej Bystrici (1973), Krajské bábkové divadlo v Banskej Bystrici (1973) a mnohé ďalšie.

Banskobystrická bibliografická činnosť sa rozvíjala sukcesívne a systematicky. V roku 1986 vznikla bibliografická študovňa, v roku 1995 databázová študovňa a v roku 2006 vzniklo ich transformáciou Bibliograficko-informačné a databázové centrum. Výsledky intenzívnej a dôslednej bibliografickej činnosti dokumentujú početné edičné tituly od bibliografických letákov a súpisov prírastkov knižnej a špeciálnej literatúry z vedných odborov a techniky, ako sú architektúra, stavebníctvo a urbanizmus vrátane urbanistickej a stavebnej akustiky, humanizácie, ekologizácie a estetizácie mestského prostredia, doprava a technika dopravných prostriedkov, elektrotechnika, osobné počítače, počítačová grafika a systémy CAD (Computer Aided Design), robotika, satelitná televízia, história, jazykoveda, literárna veda, pedagogika, veda o štáte a práve, legislatívne dokumenty, telovýchova a šport atď. Knižné bibliografické vydania ŠVK v Banskej Bystrici vždy registrovali a registrujú knižné a článkové, neskôr aj elektronické zdroje domácej, ale aj zahraničnej proveniencie, bibliografické záznamy nie raz dopĺňali krátke anotácie obsahu knihy alebo článku. Súčasťou bibliografií spravidla boli tiež úvodné bibliografické informácie a metodické poznámky, menné, názvové, tematické alebo opografické registre s ohľadom na základný cieľ, ktorým bolo zorientovať čitateľa v danej téme. Na ich zostavení a editácii sa podieľali knihovníčky a knihovníci, bibliografky a bibliografi: H. Albertová, D. Barilová, M. Bôbová, E. Dropčová, B. Ďurovcová, I. Fedorová, D. Felixová, B. Gajdošová, M. Garaiová

Töröková, P. Hajšel, M. Hruzová, D. Chalupková, E. Chocholová, A. Jankovičová, O. Kaliská, J. Kasarová, D. Kasová, A. Klimová, T. Kovalík, O. Lauková, T. Machan, P. Majling, M. Matláková, L. Maťušová, M. Meleková, E. Miklóšová, I. Nagy, O. Národová, M. Némethová, I. Očenáš, P. Odaloš, H. Pažúrová, G. Píšová, I. Poláková, E. Polakovičová, B. Sitárová, B. Skubachová Bučková, B. Snopková, V. Stankovičová, A. Straková, H. Sutorisová, D. Šovčíková, M. Štilla, S. Šváčová, M. Tatáriková Danková, V. Ťažká, M. Tichá Gažovičová, T. Uherková, M. Valúchová, A. Vincúrová, K. Vyšná a ďalšie a ďalší.

Od roku 1975 vychádzala séria bibliografií periodík Stredoslovenského kraja, ktorá do roku 1980 zahŕňala dvojročné obdobie (1974 – 1975, 1976 – 1977, 1978 – 1979) a od roku 1980 päťročné (1980 – 1984, 1985 – 1989, 1990 – 1993). V roku 1986 bol vydaný Katalóg bibliografií vo fonde ŠVK obsahujúci súpis neperiodických bibliografií, v roku 1988 tiež Katalóg zborníkov vo fonde ŠVK: slovenské periodické zborníky do roku 1987 zahŕňajúci 297 titulov zborníkov v 2615 zväzkoch, v roku 1989 zasa Zoznam časopisov ŠVK dochádzajúcich do knižnice v uvedenom roku. Zoznam bol rozdelený do dvoch častí: systematického súpisu podľa odborov a abecedného súpisu. K praktickým a účelným bibliografiám možno zaradiť Slovníky vo fonde ŠVK (šesť vydaní v ročnej periodicitе v rokoch 1980 – 1985), Učebnice angličtiny vo fonde ŠVK Banská Bystrica (1993) a Učebnice nemčiny vo fonde ŠVK Banská Bystrica (1993). Obidve zahŕňajú učebnice všeobecného aj odborného charakteru, čítanky, konverzačné príručky, cvičebnice, pracovné zošity a metodické príručky pre rôzne stupne škôl, jazykové kurzy aj samoukov.

Dominantnými oblasťami výskumu boli a ostávajú bibliografický systém národného odboja a Slovenského národného povstania, ktorý reflektuje mnohoročná periodická edičná produkcia (napr. Slovenské národné povstanie a protifašistický odboj na Slovensku: bibliografia bibliografií (1979 a 1984); Prvá československá armáda na Slovensku v SNP (1987); Protifašistický odboj a Slovenské národné povstanie: vojenské aspekty protifašistického odboja a Slovenského národného povstania: výberová bibliografia článkov za obdobie rokov 1989 – 1994 (2000) a i.), regionálna

bibliografia a slovníky (Bibliografia novín a časopisov vydávaných v Banskej Bystrici v rokoch 1918 – 1980 (1987); Kto bol kto v histórii Banskej Bystrice za roky 1255 – 2000 (2002); Osobnosti Banskej Bystrice na začiatku tretieho tisícročia (2010), a dejiny knižnej kultúry (Tlače do roku 1900 vo fonde ŠVK Banská Bystrica (1995); Historický knižničný fond ŠVK Banská Bystrica (2000); Slovacikálne tlače 18. a 19. storočia na území mesta Banská Bystrica (2003); Tlače 16. storočia v banskobystrických knižniciach (2012), Uchované dedičstvo: katalóg historických knižničných dokumentov Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici (2024) a i.).

Na prvé personálne bibliografie zo 60. rokov nadviazali ďalšie, venované životu a dielu takých osobností, ako boli: architekt Emil Belluš (1985), učiteľ a prvý rozhlasový hlásateľ Slobodného slovenského vysielateľa Ladislav Sára (1988), básnik Mikuláš Kováč (1994), spisovateľ Peter Karvaš (1995 a 2020), matematici Juraj Hronec (1999) a Beloslav Riečan (2001), jazykovedec a prvý rektor Univerzity Mateja Bela Ján Findra (2000), generál Milan Rastislav Štefánik (2000 a 2019), prekladateľ Vladimír Oleríny (2001 a 2019), literárny historik Zdenko Kasáč (2004), spisovateľ Pavel Hruz (2006), politik Alexander Dubček (2007), spisovateľ Ladislav Ťažký (2009), prvý riaditeľ Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici Ján Mičovský (2020), spisovatelia Ladislav Ballek (2021), Jozef Gregor Tajovský (2024) a ďalší. Súčasnou víziou našej bibliografickej činnosti je tvorba básnika Milana Rúfusa v kontexte blížiacej sa storočnice jeho narodenia. Bibliografická zameranosť v 70. rokoch neobišla ani šport a pohybové aktivity, napr. Lyžovanie a lyžiarska turistika (1971), Vodácka turistika (1972), Turistika mládeže a táborenie (1972), Mototuristika a cykloturistika (1973), Horolezectvo (1978) Športové a rekreačné areály (1979), na ktoré v roku 2025 nadviazala publikácia pripravovaná k 50 ročníkom podujatia Biela stopa –dominanta kremnického športového života. Pripomenúť treba tiež inštitucionálnu výberovú bibliografiu Knižnica [ŠVKBB] v minulosti a súčasnosti: napísali o nás (2015).

Bibliografická práca prešla v ostat-

nom storočí výraznými zmenami, od individuálnych popisných metód k medzinárodným štandardom, jej výsledky vo forme editovaných knižných bibliografií sú dokumentom vedeckej komunikácie a odrážajú stav poznania, terminológiu a klasifikáciu vedných odborov v aktuálnom čase, prispievajú k rozvoju teórie a dejín bibliografie. A v nich zaujíma banskobystrická bibliografia v Štátnej vedeckej knižnici silnú a nezastupiteľnú pozíciu.

Ivan Očenáš

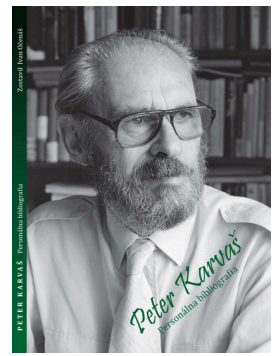
OBÁLKA KATALÓGU HISTORICKÝCH KNIŽNIČNÝCH DOKUMENTOV ŠVKBB UCHOVANÉ DEDIČSTVO (2024)

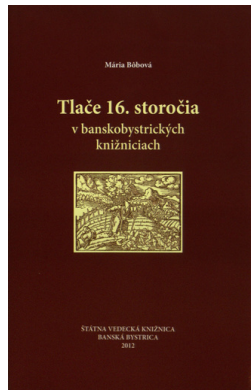
OBÁLKA BIBLIOGRAFIÍ VO FONDE ŠVK (1988)

OBÁLKA 2., DOPL. VYDANIA VÝBEROVEJ PERSONÁLNEJ BIBLIOGRAFIE MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK (1880 - 1919) VYDANEJ V ROKU 2019

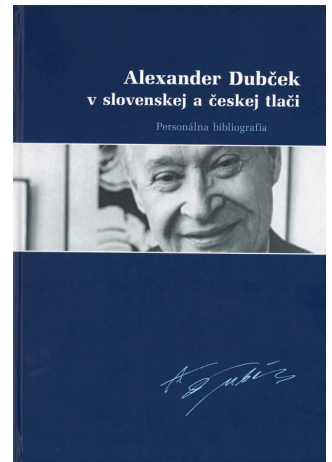
OBÁLKA VÝBEROVEJ PERSONÁLNEJ BIBLIOGRAFIE PETER KARVAŠ (2020)

OBÁLKA KATALÓGU TLAČE 16. STOROČIA V BANSKOBYSSTRICKÝCH KNIŽNICIACH (2012)

OBÁLKA VÝBEROVEJ TEMATICKEJ BIBLIOGRAFIE BIELA STOPA - DOMINANTA KREMNICKEHO ŠPORTOVÉHO ŽIVOTA (2025)

OBÁLKA PERSONÁLNEJ BIBLIOGRAFIE ALEXANDER DUBČEK V SLOVENSKEJ A ČESKEJ TLAČI (2007)

Vzdelávacie programy s využitím múzejných expozícií v Literárnom a hudobnom múzeu

Expozícia Bábkarský salón

Program Od rozprávky k divadlu je ideálny pre 2. stupeň ZŠ, prispôsobiteľný je však aj pre 1. stupeň, MŠ či znevýhodnených. Začína sa privítaním Gašparka, následne sa prejde k samotnému programu - hraniu divadla. K dispozícii sú dva spôsoby: interaktívny (priamy kontakt) alebo hraním za paravánom, ktorý je držaný lektorom/učiteľom. Ďalšie aktivity zahŕňajú hru na hercov divadla: čítačka scenárov z rozprávok ako Snehulienka a sedem trpaslíkov, Červená Čiapočka a pod. Deti rozoznávajú kladné a záporné postavy, dobrovoľník je režisér. Čítanie približuje dej a pohyb. Tvorivejšie: dramatizácia textov (skupinky vytvárajú dialógy z rozprávky); dokončenie príbehu (lektor ukáže zápletku, deti ju doplnia svojou fantáziou). Hodina sa končí diskusiou o najzaujímavejšom príbehu a morálnom konaní.

Expozícia Ľudové hudobné nástroje na Slovensku

V programe Za hudbou slovenského ľudu zapájame dobrovoľníkov do

prezentácie. Začína sa rozoznením zvoncov pastierov, prechádzame všetkými typmi a ich použitím, samozrejme nástrojmi aj zvukovými zábavkami detí, ktoré následne môžu vyskúšať. Obľúbené na skúšanie sú najmä fujara a trúba, či signálny roh, odvážni žiaci stoja v rade a skúšajú si ich. Program je vhodný aj pre hendikepovaných.

Expozícia Múzeum domov múz

Verejnosť reaguje na pedagogický dopyt po zmene od prednášok k interaktívnemu učeniu s dôrazom na aktivitu žiakov. Múzeum v tomto smere ponúka program Kto je to?, ktorý zoznamuje s významnými osobnosťami. Ide o skupinovú prácu, podporujúcu spoluprácu a tvorivosť študentov. Témou je ženská emancipácia na prelome 19. a 20. storočia v banskobystrickom regióne, kde predstavíme významné osobnosti prostredníctvom zbierkového fondu múzea. Študenti na základe vytvárania profilov osobností sa s nimi počas programu zoznamujú a na konci ich pred všetkými po skupinách prezentujú.

PRÁCA VZELÁVACÍCH PROGRAMOV SO ŽIAKMI NIŽŠÍCH ROČNÍKOV

PRÁCA VZELÁVACÍCH PROGRAMOV SO ŽIAKMI STARŠÍCH ROČNÍKOV

Pamätný dom Jozefa Gregora Tajovského v Tajove

Vzdelávacie programy sa realizujú formou pracovných listov. Sú vhodné pre žiakov 2. stupňa základnej školy a študentov stredných škôl. K dispozícii sú tri druhy pracovných listov. Jozef Murgaš, Život musí mať cvengl, Tajov na Slovensku a v zahraničí. Na úvod lektor ukáže čo je jeho obsahom a kde majú jednotlivé informácie hľadať. Následne ich vyzve aby sa rozdelili do dvojíc. Bádateľská aktivita trvá 30 minút. Po jej ukončení lektor vyzve študentov, aby sa usadili v tretej miestnosti, kde si s nimi prejde pracovný list a porozpráva im rôzne zaujímavosti zo života osobností. Nasleduje diskusia, ktorá utužuje získané informácie študentov. Vzdelávaním v našom múzeu sa výrazne zvýšila návštevnosť. V roku 2025 navštívilo múzeum celkovo 5897 návštevníkov.

Jana Lašáková

Sto rokov vedomostí a inšpirácie

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici k svojej storočnici pripravila výstavu v štýle retro. Návštevníkom ponúka pútavý prierez históriou našej výnimočnej kultúrnej inštitúcie. Výstava predstavuje cestu knižnice od jej prvých krokov až po dnešok – obdobie, počas ktorého sa menili generácie čitateľov, tvár knihovníckej práce aj samotná úloha knižnice v živote mesta a celého regiónu.

Expozícia zahŕňa zbierky fotografií, kroniky i drobnosti z každodenného života knižnice, ktoré spolu vytvárajú nezameniteľnú atmosféru jednotlivých desaťročí. Návštevníci sa tak môžu preniesť v čase a znovu objaviť dobu, keď vôňa papiera, šelest stránok a rozhovory medzi regálmi tvorili srdce kultúrneho života Banskej Bystrice. Retroladenie výstavy pripomína, že knižnica je živou kronikou mesta, miestom, kde sa pretína minulosť s prítomnosťou a kde každý čitateľ zanecháva stopu svojho príbehu.

Animovaný film študentov ako dar k jubileu

Oslavy storočnice oživila aj tvorivá spolupráca so študentmi 1. SÚKROMNÉHO BANSKOBYSŤRICKÉHO GYMNÁZIA, ktorí pripravili krátky animovaný film venovaný knižnici. Ich film s hravosťou a predstavivosťou zachytáva atmosféru, históriu i súčasnosť význam knižnice, pričom v sebe spája retro poetiku s moderným digitálnym

jazykom mladej generácie. Na filme sa podieľali študenti: Liliana Bernadičová, Michal Huran, Sarah Anna Kočičková, Hanka Kršačková, Anastasiia Kuzmycheva, Lukáš Slaný, Linda Slobodová, Monika Šmoldasová a Michaela Vrábliková. Ich spoločné dielo je krásnym dôkazom, že aj svet kníh, ticha a papiera môže inšpirovať k digitálnemu príbehu plnému fantázie. Projekt zároveň otvára priestor na dialóg medzi tradíciou a súčasnosťou – dvoma svetmi, ktoré sa v knižnici prirodzene prelínajú. 1. Súkromné Banskobystrické gymnázium a Súkromná základná škola Banskobystrická patria k moderným vzdelávacím inštitúciám, ktoré prepájajú klasické učenie so svetom technológií, kritického myslenia a tvorivosti.

Výstava ako pozvánka do ďalšieho storočia. Jubilejná výstava ŠVKBB je nielen poctou minulosti, ale aj inšpiráciou premýšľať nad budúcnosťou – nad tým, ako sa mení význam čítania, zdieľania poznania a samotného priestoru knižníc v čase digitalizácie a rýchlych technologických zmien. V spojení s tvorbou mladých ľudí sa výstava stáva živým dôkazom, že aj po sto rokoch zostáva knižnica miestom stretnutí, objavov, ticha i rozhovorov.

Každý návštevník tu môže nájsť kúsok seba – spomienku na prvú prečítanú knihu, vôňu detstva či inšpiráciu na nový začiatok. Štátna vedecká knižnica vstupuje do nového storočia s otvorenosťou, ktorá spája generácie, a potvrdzuje, že poznanie, ak sa delí, nikdy nestarne.

Michaela Tettingerová

RETRO VÝSTAVA

ŠTÁTNÁ VEDECKÁ KNIŽNICA V BANSKEJ BYSTRICI

Keď sa múzy stretnú pod jednou strechou: 25 rokov Literárneho a hudobného múzea v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici

„Už štvrtstoročie tieto dva „kultúrne stánky“ tvoria neoddeliteľný celok, v ktorom sa ticho knižničných regálov prirodzene prelína s ozvenami hudobnej histórie a literárneho odkazu. Spojenie Štátnej vedeckej knižnice a Literárneho a hudobného múzea nie je len administratívnym spojenectvom, ale predovšetkým živým dialógom inštitúcií, ktoré spoločne chránia dušu nášho kultúrneho dedičstva. Obhliadnime sa za dvadsiatimi piatimi rokmi cesty, na ktorej sa slovo, tón a vedecké bádanie stretli pod jednou strechou.“ Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici (ŠVK) si v roku 2026 pripomína svoje 100. výročie. Storočie uchovávanía slova, storočie hľadania pravdy a budovania mostov medzi minulosťou a prítomnosťou. V tomto jubilejnom roku však oslavujeme aj iný, nemenej vzácny fenomén. Je ním štvrtstoročie trvajúca symbióza – 25 rokov spoločnej cesty Literárneho a hudobného múzea pod ochrannými krídlami knižnice. Ak je knižnica pamäťou mesta, potom je múzeum jeho dušou, ktorá spieva a rozpráva príbehy prostredníctvom rukopisov, starých nôt a tónov hudobných nástrojov.

Z histórie múzea

Literárne a hudobné múzeum (LHM) v Banskej Bystrici zriadil Okresný národný výbor v Banskej Bystrici 1. marca 1969 s perspektívnym umiestnením múzea v budove, v ktorej žil, pracoval a zomrel spisovateľ Ján Botto, na Lazovnej ulici č. 11. V návrhu na zriadenie sa dôvodilo bohatými literárnymi a hudobnými tradíciami regiónu, v ktorom sa narodili, formovali, žili a pôsobili významné osobnosti, spolky, inštitúcie i telesá literárnej, hudobnej a divadelnej kultúry. Tieto skutočnosti viedli k určeniu špecializácie LHM a k jeho začleneniu medzi špecializované múzea v múzejnej sieti na Slovensku. V zmysle pôvodnej zriaďovacej listiny sa LHM kontinuálne vyvíjalo až do roku 1990 ako okresná inštitúcia, v rokoch 1991 – 1996 bolo jeho zriaďovateľom Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky a v rokoch 1996 – 1998 sa múzeum stalo súčasťou

Banskobystrického štátneho kultúrneho centra pod správou Krajského úradu v Banskej Bystrici. Po dvoch rokoch opätovnej právnej subjektivity, so zreteľom na reštitúcie troch objektov a nedostatočnú priestorovú situáciu, ako aj s prihliadnutím na pripravované delimitácie kultúrnych inštitúcií v súvislosti s reformou verejnej správy, rozhodol Krajský úrad v Banskej Bystrici o zlúčení LHM s ŠVK v Banskej Bystrici od 1. januára 2001. LHM je v súčasnosti začlenené ako organizačný útvar knižnice.

Symbióza vedeckosti, umenia a kultúrneho zázemia

Keď pred 25 rokmi LHM včlenilo svoj osud do štruktúr vedeckej knižnice, nešlo len o administratívny akt. Bol to vznik unikátneho kultúrneho priestoru, kde sa „mŕtve“ písmo v knihách stretáva so živou interpretáciou umenia. V priestoroch na Lazovnej ulici sa odvtedy odohráva tichý dialóg. Na jednej strane regály plné vedeckých traktátov a vzácnych tlačí, na strane druhej expozície, ktoré vás preniesú do salónov banskobystrických literátov či do dielne majstrov ľudových hudobných nástrojov. Literárne a hudobné pamiatky tu nie sú len exponátmi za sklom; sú svedectvami o ľuďoch, ktorí formovali kultúrnu identitu regiónu i národa. V spojení s hudobným odkazom, od sakrálnej hudby až po ľudové fujary, vytvára LHM v rámci knižnice priestor, kde sa vzdelávanie mení na zážitok.

Domov pre múzy

Pod strechou ŠVK našli múzy domov, ktorý nie je statický. Za posledných 25 rokov sa múzeum stalo dynamickým miestom stretávania. Bábkarský salón, expozícia ľudových hudobných nástrojov či pamiatka na hudobných skladateľov a literátov spätých s našim regiónom, to všetko sú čriepky mozaiky, ktorú knižnica trpezlivo skladá. Je fascinujúce sledovať, ako sa tieto dva svety dopĺňajú. Vedec hľadajúci fakty v historických fondoch knižnice môže len o pár dverí ďalej pocítiť dotyk s predmetmi, ktoré patrili veľikánom, o ktorých číta. Študent, ktorý listuje v odborných monografiách, môže v expozíciách LHM vidieť, ako sa sny a nápady menili na hmotné umenie.

Storočie v službách ducha

Oslava storočnice knižnice je oslavou vytrvalosti.

Prežiť storočie zmien, režimov a technologických revolúcií si vyžaduje viac než len dobrú správu fondu. Vyžaduje si to víziu. A práve integrácia LHM pred štvrtstoročím bola jednou z takýchto vizionárskych volieb. Ukázala, že informácia (kniha) a inšpirácia (umenie) patria k sebe. Dnes, v roku 2026 stojí Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici ako moderný chrám vzdelanosti, v ktorom bije srdce múzea. Je to miesto, kde sa v tichu študovní rodia nové myšlienky a v sieňach múzea oživa úcta k tomu, čo nás predchádzalo.

Zápis do ďalšieho storočia

Čo popriať knižnici k jej stovke a spoločnému „striebornému“ jubileu s múzeom? Možno len to, aby tento súzvuk pretrval. Aby knižnica ostala pevným prístavom pre hľadajúcich a múzeum studnicou krásy, ktorá nedovolí prachu sadnúť na našu kultúrnu pamäť. Banská Bystrica môže byť hrdá. Má miesto, kde sa čas nemerá len hodinami na veži, ale hĺbkou poznania a výškou umeleckého zážitku. Nech ďalšie storočia ŠVK a ďalšie desaťročia koexistencie s LHM prinesú rovnakú vášeň uchovávať ľudského ducha, akú sme videli doteraz. Pretože pokiaľ budeme mať knihy, ktoré nás učia, a múzeá, ktoré nás dojímajú, naša kultúra ostane živá.

Soňa Šóky

DETI V EXPOZÍCIÍ S MGR. S. ŠÓKY, PHD.

VYHODNOTENIE BÁBKARSKEJ SÚŤAŽE PRE ŽIAKOV ZÁKLADNÝCH ŠKÔL

VÝSTAVA ROCK V MÚZEU

HUDBNÝ SALÓN EXPOZÍCIE MÚZEUM – DOMOV MÚZ

EXPOZÍCIA ĽUDOVÉ HUDBNÉ NÁSTROJE

OSOBNÉ PREDMETY SPISOVATEĽKY ZLATY SOLIVAJSOVEJ

Nemecká študovňa a Centrum slovanských štúdií v nových priestoroch

Od začiatku nového roka došlo v Štátnej vedeckej knižnici k presunu dvoch špecializovaných študovní – Nemeckej študovne a Centra slovanských štúdií. Obe jazykové centrá sa presťahovali do priestorov Univerzálnej študovne a vytvorili s ňou jeden funkčný celok. Zmena prinesie lepšie podmienky na ich prevádzku aj využívanie čitateľmi.

Centrum slovanských štúdií sa po novom nachádza v časti Univerzálnej študovne, kde bola predtým umiestnená Študovňa viazaných periodík. Fond centra tvorí viac než 2 000 dokumentov zameraných na slovanské jazyky, literatúru, dejiny a kultúru. Presun do Univerzálnej študovne umožní lepšie prepojenie tohto špecializovaného fondu s ďalšími študijnými zdrojmi a zároveň zjednoduší orientáciu čitateľov v priestoroch knižnice.

Nemecká študovňa sa presťahovala do podkrovia Univerzálnej študovne, do priestoru v blízkosti študijných boxov. Jej fond, ktorý obsahuje viac než 5 000 dokumentov, zahŕňa odbornú aj beletristickú literatúru, jazykové príručky, periodiká a materiály venované krajinám hovoriacim po nemecky.

Nové umiestnenie poskytne čitateľom príjemné prostredie vhodné na individuálne štúdium aj dlhodobú prácu s dokumentmi vrátane možnosti priameho prístupu do študijných boxov.

S oboma študovňami sa do nových priestorov presťahovali aj zamestnankyne Mgr. Andrea Loužecká a Bc. Katarína Gregorová, ktoré sa im dlhodobo venujú. Čitatelia ich tak nájdu na nových pracoviskách, kde im budú naďalej poskytovať odbornú pomoc, poradenstvo a asistenciu pri práci s fondom. Kontinuita služieb tak zostáva zachovaná, mení sa len ich priestorové umiestnenie. Študovňa viazaných periodík, ktorá sa pôvodne nachádzala v priestore súčasného Centra slovanských štúdií, je po novom sprístupnená v Bibliograficko-informačnom a databázovom centre. Presun jednotlivých pracovísk je súčasťou postupného reorganizačného procesu, ktorého cieľom je efektívnejšie usporiadanie študovní a vytvorenie prehľadnejšieho a komfortnejšieho prostredia pre návštevníkov knižnice.

Michal Majer

NEVIDIACI NÁVŠTEVNÍCI V EXPOZÍCIÍ L'UDOVÉ HUDBNÉ NÁSTROJE NA SLOVENSKU

MGR. MÁRIA LÁSKOVÁ V PAMÄTNOM DOME JOZEFA GREGORA TAJOVSKÉHO V TAJOVE

NOVÉ PRIESTORY CENTRA SLOVANSKÝCH ŠTÚDIÍ

GOETHE INŠTITÚT

Farby duše bratov Augustínovcov

Múdre príslovie hovorí, že všetko, čo muži dosiahli, bolo a je dané ústretovosťou, podporou a toleranciou blízkych žien. Muži svoje poďakovanie ženám vyjadrujú tým, že ich ženy sú múzami ich obrazov, básní či textov. Je to tak od nepamäti. A nie je to inak ani v prípade bratov Augustínovcov. V ŠVK v Banskej Bystrici bola od 27. 11. 2025 do 23.1. 2026 sprístupnená výstava Farby duše významných slovenských výtvarníkov Martina a Andreja Augustínovcov.

Andrej a Martin Augustínovci vyrastali v umeleckej rodine. Patria medzi vyhľadávaných slovenských autorov. Svet umenia im doslova učaroval. V ich obrazoch dominuje žena. Žena éterická, nežná, vábiaca, zasnená, tajomná, očarujúca. Veľkou inšpiráciou im bola mama Božena, ktorá bola tiež umelkyňou. Umelecké rodinné zázemie im predurčilo cestu k umeniu. Obaja bratia sa vydali tou istou cestou: tá istá stredná škola – ŠUP-ka (Škola umeleckého priemyslu), ateliér voľnej grafiky, legendárna UMPRUM-ka (Vysoká škola umeleckého priemyslu) v Prahe, ateliér grafického dizajnu. Neskôr si každý vybral svoju cestu. Andrej na istý čas odišiel žiť do Prahy, Martinova cesta viedla naopak z Prahy domov. Ako hovorí: „Ja som bol častejšie doma, kde byt bol súčasne aj ateliérom našej mamy Boženy, mne bolo srdcu blízke jej výtvarné videnie sveta, je mi veľmi blízky ženský svet, ktorému sa aj mama venovala, ja v tom nachádzam výrazný zdroj inšpirácie. Keď som stál pred Rembrandtovým obrazom Návrat strateného syna, to som bol ešte mladý chalan, a keď som sa naň zadíval, tak som mal zimomriavky, čo ten obraz vyžaroval. Tak silno na mňa zapôsobil, vtedy som si povedal, že to by som chcel dosiahnuť.“ Podobne uvažuje aj starší Andrej: „Dobrý obraz je taký, ktorý vo mne vyvolá emóciu. Nemusí byť nevyhnutne krásny, ale musí obsahovať takú vnútornú silu, že zostane vo mne a myslím na ňaj vtedy, keď ho už nevidím.“

Je to dar skutočného poetizmu, ktorý dostal Martin Augustín (1968) do vienka. V jeho obrazoch sa odráža lyrická duša v kontraste s láskavým, humorne a groteskne ladeným výtvarným umením staršieho brata Andreja (1964). Spolupráca s básnikom Kamilom Peterajom vyúsťuje do ilustrovania limitovaných kníh v edícii Luxusná knižnica. Poetickosť slov Kamila Peteraja sa snúbi s noblesou a eleganciou výtvarného sveta Martina Augustína. Ako sám hovorí: „Som vďačný za túto možnosť, je to vzácne spojenie maliara a básnika, je to

krásne spracované, graficky, typograficky, všetko je ručná práca, knihy sú potom povýšené na umeleckú úroveň.“ A dodáva: „Všetko, čo zažívam, zanecháva odtlačok v mojej mysli, duši i srdci.“ Bratov Augustínovcov vystihujú tieto slová: „Na umení je krásne práve to, že človek môže bezhranične a slobodne vyjadriť svoje emócie, radosť, krásu, sny, nádeje, slzy. My chceme svojimi obrazmi prehovoriť do ľudskej duše, obom nám táto práca prináša radosť a tú radosť chceme odovzdávať ľuďom. Fantázii nemožno stanovovať hranice. Teší nás, že na výstave je prítomná veľká spoločnosť, ktorá sa chce nechať unášať pôvabným svetom umenia.“

Janka Martincová

MARTIN A ANDREJ AUGUSTÍNOVCI

VERNISÁŽ VÝSTAVY FARBY DUŠE

NÁVŠTEVNÍCI VÝSTAVY

Knižnice sveta Klementinum

Klementinum v Prahe patrí k tým miestam, kde máte pocit, že ste vstúpili priamo do starého príbehu o vedcoch, mníchoch a dobrodruhoch. Stačí prekročiť jeho bránu neďaleko Karlovho mosta a z ruchu mesta sa zrazu ocitnete v pokojnom svete baroka, kníh a dárnych objavov.

Čo je to Klementinum?

Klementinum je bývalý jezuitský areál, ktorý dnes slúži ako sídlo Národnej knižnice Českej republiky. Je to druhý najväčší historický komplex v Prahe po Pražskom hrade, plný nádvorí, chodieb, kostolov a, samozrejme, knižníc. Nájdete ho priamo v historickom centre, pár minút pešo od Karlovho mosta a Staromestského námestia, takže je to ideálny cieľ na „kultúrnu odbočku“ počas prechádzky mestom. Interiér Klementina pôsobí ako filmová kulisa, ale všetko, čo vidíte, má svoj príbeh a súvisí s dejinami vzdelanosti v Čechách.

Od jezuitov k národnej knižnici

Pôvodne tu jezuiti od 16. storočia vybudovali kolégium a univerzitu, kde sa študovala filozofia, teológia, prírodné vedy aj jazyky. Knižnica slúžila najprv ich vlastným študentom, po zrušení rádu v 18. storočí sa z nej stala verejná univerzitná knižnica. Panovníčka Mária Terézia rozhodla, že tieto zbierky majú slúžiť širšej verejnosti, a tým položila základy dnešnej národnej knižnice. V čase vlády Jozefa II. sem navyše putovali knihy zo zrušených kláštorov, takže Klementinum sa razom naplnilo vzácnymi rukopismi a starými tlačami z celých Čiech. Aj preto dnes pôsobí baroková sála tak neuveriteľne „naplno“ – regály sú doslova preplnené starými zväzkami. Baroková knižnica je prístupná len ako súčasť prehliadky pre verejnosť, ale aj krátky pohľad stačí na to, aby ste si ju zapamätali na celý život.

Najkrajšia knižnica sveta

Baroková knižnica sa často označuje za jednu z najkrajších knižníc na svete, a keď sa na ňu pozriete, pochopíte prečo. Vysoké drevené regály, viacero poschodí, zdobené galérie a nad tým všetkým strop pokrytý freskami na tému veda a umenie.

Fresky pôsobia ako vizuálny manifest:

ukazujú knihy, vedcov, alegórie múdrosti a vedy, ktoré mali jasný odkaz: poznanie je cestou k pravde. Na čele sály uvidíte obraz cisára Jozefa II., ktorý stál za rozsiahlymi reformami a zrušením mnohých kláštorov. Práve z týchto kláštorov pochádza veľká časť zbierok, ktoré dnes tvoria srdce knižnice, takže jeho portrét tu nie je náhodou. Celý priestor pôsobí, akoby sa čas zastavil v 18. storočí – knihy, nábytok, výzdoba, všetko je zachované v pôvodnom barokovom duchu.

Glóbusy a pohľad do vesmíru

Uprostred sály upútajú veľké glóbusy – geografické aj astronomické. Niektoré zobrazujú Zem tak, ako ju poznali kartografi v období zámorských objavov, iné zase nočnú oblohu a súhvezdia. Boli to praktické pomôcky na štúdium, ale zároveň aj krásne umelecké objekty, ktoré dotvárali atmosféru „kabinetu zázrakov“. Klementinum je navyše späté s dlhoročnými meteorologickými a astronomickými meraniami, ktoré tu prebiehajú kontinuálne už od 18. storočia. Aj preto je prehliadka často spojená s návštevou Astronomickej veže, z ktorej sa otvára jedinečný výhľad na starú Prahu.

Klementinum dnes: živé miesto pre čitateľov

Napriek svojmu historickému vzhľadu nie je Klementinum žiadny „múzejný skanzen“ – je to živá knižnica, kde sa denne pracuje s knihami, rukopismi aj digitálnymi dokumentmi. Národná knižnica ČR tu spravuje obrovské fondy, organizuje výstavy, prednášky a rôzne kultúrne podujatia pre verejnosť. Klementinum dnes: živé miesto pre čitateľov. Napriek svojmu historickému vzhľadu nie je Klementinum žiadny „múzejný skanzen“ – je to živá knižnica, kde sa denne pracuje s knihami, rukopismi aj digitálnymi dokumentmi.

Národná knižnica ČR tu spravuje obrovské fondy, organizuje výstavy, prednášky a rôzne kultúrne podujatia pre verejnosť. Okrem študovni a depozitárov si v rámci prehliadky môžete pozrieť Barokovú knižnicu, Meridiánovú sieň či už spomínanú Astronomickú vežu. Pre mnohých návštevníkov sa Klementinum stane jedným z najsilnejších zážitkov z Prahy – je to miesto, kde krásna architektúra, vôňa starých kníh a príbehy vedy a umenia ešte stále tvoria jeden celok.

Michaela Tettingerová

NÁRODNÁ KNIŽNICE ČR

KLEMENTINUM NÁDVORIE

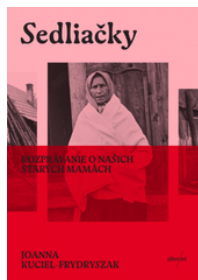
ASTRONOMICKÉ A GEOGRAFICKÉ GLÓBUSY

BAROKOVÝ STROP S FRESKAMI

FOTKY NÁRODNEJ KNIŽNICE ČR: ZDROJ MARTIN HALEŠ

KUCIEL-FRYDRYSZAK, J.: Sedliacky: rozprávanie o našich starých mamách. Žilina: Absynt, 2025. 430 s. ISBN 978-80-8203-642-1.

Autorka čerpá z archívov, spomienok i rozhovorov s potomkami a svoju knihu komponuje ako pútavý dokumentárny román, ktorý je zároveň sociologickou sondou hlboko do srdca stredoeurópskeho vidieka. Toto silné a hlboko dojímavé čítanie ukazuje silu žien, ich bezhraničnú oddanosť rodine, ale aj ich túžbu po zmene a nerovný boj o vlastné živobytie či vzdelanie. Čítajúc túto knihu, vidíme, ako veľmi sa zmenil svet, a zároveň si uvedomujeme, ako nás to všetko ešte stále hlboko ovplyvňuje.

MAJLINGOVÁ, Z.: Šiel som po meste a na ulici stálo. Banská Bystrica: Laputa/Literárna bašta, 2025. 186 s.

ISBN 978-80-8283-107-1; 978-80-88681-90-8.

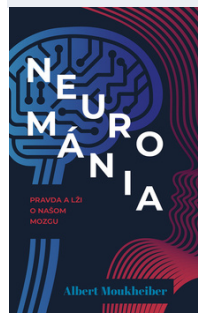
Umenie Banskej Bystrice v období socializmu 1948 – 1989. Výtvarné diela v uliciach Banskej Bystrice z obdobia rokov 1948 až 1989 – sochy, plastiky, reliéfy, kinetické objekty, pomníky, pamätníky a detské ihriská, ktoré vznikali na pozadí kultúrnej politiky socialistického štátu. Kniha Zuzany Majlingovej cez premeny umenia vo verejnom priestore rozpráva príbeh jednej éry stredoslovenského mesta a vďaka fotografiám Jana Víaza je tiež prehľadným sprievodcom po miznúcich dielach, ktorým hrozí nenávratný zánik.

MCDONALD, M. C.: Nalad sa na radosť: 6 spôsobov, ako po prežitých traumách znovuobjaviť šťastie.

Bratislava: Grada Slovakia, s. r. o. – Grada, 2026. 224 s. ISBN 978-80-8305-178-2.

Čítať radosť v ťažkom období? Po prežití traumatickej udalosti? Keď sme po krk v problémoch? Keď je nám ťažko, máme tendenciu pozitívne pocity nevnímať, dokonca ich odmietať. Napriek tomu výskumy dokazujú, že postoje ako odolnosť, radosť, vďačnosť, nádej a ochota ísť ďalej aj po prežití traumatickej udalosti sú liečivé. Pokiaľ ide o využívanie týchto nástrojov v praxi, psychológia zúfalo zaostáva. Priekopníčkou v tejto oblasti je práve autorka kníh.

MOUKHEIBER, A.: Neurománia: pravda a lži o našom mozgu. Bratislava: Ikar, 2025. 244 s. ISBN 78-80-575-0241-8.

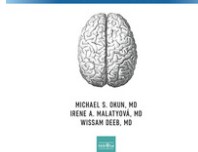
Prílišná pozornosť, ktorá sa venuje mozgu, čiže neurománia, sa často uberá cestou skratiek, čiastkových záverov a nepravd. Takmer na všetko musíme nájsť vysvetlenie v mozgu, akoby pocity šťastia, emócie, závislosti, obavy, presvedčenia, výkony aj naša schopnosť alebo neschopnosť niečo individuálne a kolektívne zmeniť boli iba výsledkom interakcií medzi neurónmi. Nemôžeme všetky problémy redukovať na jednotlivca a jeho mozog ani vkladať neurovedcom a kognitívnym vedcom do úst tvrdenia, ktoré nikdy nevyslovili. Autor sprístupňuje najnovšie vedecké štúdie a zároveň rozlišuje pravdu od klamstiev o mozgu vo verejnom priestore.

OKUN, M. S. – MALATYOVÁ, I. S. – DEEB, W.: Život s Parkinsonovou chorobou: kompletný sprievodca pre pacientov a opatrovateľov.

Bratislava: Ikar, a. s. – Príroda, 2024. 256 s. ISBN 978-80-551-9240-6.

Prakticky každý z nás pozná vo svojom okolí človeka postihnutého týmto ochorením. Parkinsonova choroba je síce neyliečiteľné, avšak liečiteľné ochorenie, s ktorým sa dá prežiť dlhé desaťročia. Jedným z najdôležitejších momentov pre pacienta a jeho rodinu je prijatie diagnózy, jej pochopenie a čo najrýchlejšie nastavenie komplexnej (liekovej a neliekovej) terapie.

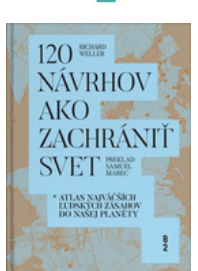

WELLER, R.: 120 návrhov ako zachrániť svet: atlas najväčších ľudských zásahov do našej planéty. Bratislava: 82 Bøok & Design Shöp,

2025. 312 s. ISBN 978-80-69000-12-4.

Atlas je sčasti návodom na záchranu našej planéty a sčasti sprievodcom nového turistu na Veľkej ceste 21. storočia, ktorí si nemôžete nechať ujsť! Prostredníctvom 120 starostlivo vybraných miest, ktoré možno chápať ako metafory súčasnej globálnej kultúry, vás zavedie na intelektuálnu výpravu. Tieto miesta sa nachádzajú na všetkých siedmich kontinentoch a dotýkajú sa hlbín oceánu aj nekonečna vesmíru.

Zostavila Michaela Töröková

Občasník Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici

Zostavovateľ: **Mgr. Alžbeta Matejová**

Zodpovedná redaktorka: **PhDr. Olga Doktorová**

Grafická úprava a sadzba: **Mgr. art. Michaela Tettingerová**

Jazyková korektúra: **PaedDr. Ivan Očenáš, PhD.**

Vydáva: **Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici**

Nepredajné. Bezplatne šírené.

KNIŽNICHNÉ NOVINY

WWW.SVKBB.EU

E – MAIL: SVKBB@SVKBB.EU